

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL SKUNDO PRIEŠ KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

2018-02-06 Nr. 4D-2017/1-1536

Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2017 m. spalio 27 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama – Skundas) dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama – KD, Kalėjimų departamentas) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai išnaginėjus jo skundą.

2. Pareiškėjas Skunde nurodo:

2.1. „Nuo 2017 m. balandžio 6 d. visiškai nevalgau jokio maisto, o tik geriu skysčius. [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „[...] gavau bei LR Seimo kontrolierių įstaiga gavo KD raštą Nr. 2S-5868, kuriuo atsakoma į mano skundus, pateiktus LR Seimo kontrolierių įstaigai. [...] rašte [...] KD nurodo tikrovės neatitinkančią, klaidinančią bei melagingą informaciją [...]. KD rašte nurodoma, kad neva aš nuo 2017-09-06 nutraukiau badavimą ir tai užfiksuota medicininėje pažymoje ..., 2017-08-29 prašyme leisti pirkti maisto produktus ir būtiniausius reikmenis, 2017-09-05 prašyme leisti pirkti maisto produktus ir būtiniausius reikmenis ir APS [Apsaugos ir priežiūros skyriaus] pareigūnų tarnybiniuose pranešimuose (2017-08-26 Nr. PS-11033, 2017-08-09 Nr. 45-2162);

2.3. „[...] KD pateikė visiškai tikrovės neatitinkančią informaciją, nes aš LAVL [Laisvės atėmimo vietų ligoninėje] nenutraukiau badavimo bei iki šiol nevalgau jokio maisto. Taip pat LAVL nepirkau jokio maisto. [...] aš LAVL pirkau tik kavą, arbatą, higienos priemones, sultis [...]“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo įvertinti Skunde aprašytus pareigūnų galimai daromus pažeidimus.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. 2017 m. rugpjūčio 18 d. Seimo kontrolierių įstaigoje gautame skunde Pareiškėjas kėlė problemas, susijusias su laikymo sąlygomis Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime (toliau vadinama – Lukiškių TI-K).

5. 2017 m. rugpjūčio 24 d. tarpininkavimo raštu Nr. 4D-2017/1-1183/3D-2516 (toliau vadinama – Raštas) Seimo kontrolierius persiuntė Pareiškėjo skundą nagrinėti KD, prašydamas atidžiai išnaginėti dėstomas aplinkybes, įvertinti, ar Lukiškių TI-K pareigūnai ėmėsi veiksmų užtikrinti Pareiškėjo mitybą, higienos priežiūrą, sveikatos paslaugų Pareiškėjui prieinamumą ir šio asmens galimybes pasinaudoti kitomis teisėmis, imtis teisės aktuose numatytų priemonių 2017 m. rugpjūčio 18 d. skunde išdėstytoms problemoms spręsti bei Pareiškėjo teisėms ir teisėtiems interesams apginti. Išnaginėjus skundą, Seimo kontrolierius prašė pateikti Pareiškėjui motyvuotą atsakymą.

6. Atsakydamas į Seimo kontrolieriaus Raštą, KD Pareiškėjui pateikė 2017 m. rugsėjo 21 d. atsakymą Nr. 2S-5868 (Seimo kontrolieriui pateikė jo kopiją), kuriame, be kita ko, nurodoma:

„[...] 2017-09-06 būdamas LAVL nutraukėte badavimą, Jūsų maisto vartojimas yra užfiksuotas 2017-09-06 medicininėje pažymoje Nr. ..., 2017-08-29 prašyme leisti pirkti maisto produktus ir būtiniausias reikmenis Nr. 24-1-143, 2017-09-05 prašyme leisti pirkti maisto produktus Nr. 24-1-177 ir LAVL Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnų tarnybiniuose pranešimuose (2017-08-26 Nr. PS-11033, 2017-08-09 Nr. 45-2162).“

7. 2017 m. spalio 27 d. gavęs Pareiškėjo skundą, jog pateiktame 2017 m. rugsėjo 21 d. atsakyme Nr. 2S-5868 „[...] KD nurodo tikrovės neatitinkančią, klaidinančią bei melagingą informaciją [...], kad neva aš nuo 2017-09-06 nutraukiau badavimą [...]“; 2017 m. lapkričio 13 d. raštu Nr. 4D-2017/1-1536/3D-3323 kreipėsi į KD prašydamas paaiškinti Skunde pateiktą informaciją ir pateikti Skundo tyrimui reikšmingus dokumentus.

8. 2017 m. gruodžio 1 d. Seimo kontrolierius gavo 2017 m. lapkričio 27 d. Kalėjimų departamento raštą Nr. 1S-4513 „Dėl informacijos pateikimo“; šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

8.1 Seimo kontrolieriui paprašius KD išsamiau paaiškinti aplinkybes, kuo remiantis ir kodėl buvo konstatuota, jog Pareiškėjas yra nutraukęs badavimą, Seimo kontrolieriui buvo pateiktas toks paaiškinimas: „Pateikiame 2017-09-06 medicininio pažymėjimo Nr. ... kopiją. [...] paaiškiname, kad pažymėjime nurodytas preparatas */... duomenys neskelbtini.../* Įvertinus Medicininiam pažymėjime pateiktą informaciją, X per dieną suvartodavo po 1 litrą pirmiau minėto preparato, kas sudarydavo 1000 kcal. šio preparato maistinės vertės, neskaitant išgertų bananų, persikų nektaro, pomidorų sulčių, kakavos, arbatos, saldiklio, kuriuos X, kaip jis teigia, pirkto parduotuvėje.“

8.2. Seimo kontrolieriui buvo pateiktos Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnų tarnybinių pranešimų (2017-08-26 Nr. PS-11033, 2017-08-09 Nr. 45-2162) kopijos; pranešimuose nurodyta, jog Pareiškėjas vakarienės metu paėmė kompotą ir arbatą, t. y., tik skysčius, bei įstaigos tiekiamą karštą vandenį ir vartojo savo nupirktas sultis.

8.3. Seimo kontrolieriui buvo pateiktas 2017-09-06 medicininis pažymėjimas Nr. ... (kopija), kuriame užfiksuota gydytojo ... išvada apie Pareiškėją, konstatuojama, kokius skysčius vartoja Pareiškėjas, bei pažymėta, kad nuo 2007-08-28 šis asmuo vartoja vieną litrą ... preparato per dieną.

9. Seimo kontrolierius 2017 gruodžio 14 d. raštu Nr. 4D-2017/1-1536/3D-3669 kreipėsi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją (toliau vadinama – SAM), prašydamas pateikti ekspertinę nuomonę. 2018 m. sausio 8 d. Seimo kontrolierius gavo SAM 2018-01-05 raštą Nr. (1.1.5-412)10-122 „Dėl informacijos pateikimo Seimo kontrolieriui“, kuriame teigiama, kad:

9.1. „badavimas gali būti visiškas (kai organizmas negauna jokių maistinių medžiagų) arba dalinis (kai gaunama maistinių medžiagų, tačiau jų kiekiai neužtikrina organizmo poreikių). Visiško badavimo atveju nenaudojami jokie maisto produktai, turintys nors ir minimalų kiekį maistinių medžiagų (pavyzdžiui, sultys, parūgštintas vanduo ir kt.)“;

9.2. „jei asmuo geria pieną, sultis, kavą arbatą ar pan., toks badavimas laikytinas daliniu“;

9.3. „produktas ... yra visavertis, subalansuotas energetinis mišinys, kurio sudėtyje yra žmogui reikalingų maistinių medžiagų ir kalorijų. Tokiu skysto pavidalo maistu, suvartojant žmogaus fiziologinius poreikius atitinkančius minėto produkto kiekius, galima maitintis visą gyvenimą“;

9.4. „jei asmuo pradėjo vartoti produktą ..., laikytina, kad jis nutraukė visišką badavimą, jei šio produkto suvartojamas kiekis neatitinka konkretaus žmogaus fiziologinių poreikių, susijusių su

amžiumi, lytimi, fiziniu aktyvumu ir kt., tada laikytina, kad asmuo dalinai badauja.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

10. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso:

183 straipsnis „Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas“ – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. [...]“

11. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama – VAJ):

3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 2) *objektyvumo*. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) *nepiktnaudžiavimo valdžia*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 13) *išsamumo*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...]“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

12. Vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama – LVAT) 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A-143-2876/2011, nurodė:

„Laisvės atėmimo institucijų sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti *objektyviais* duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai [...]“

13. LVAT 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais. Panevėžio pataisos namai ir Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kaip viešojo administravimo subjektai, be minėtų specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės, reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį

administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, *objektyvumo*, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktą).“

Tyrimo išvados

14. Pareiškėjas Seimo kontrolieriui skundėsi, kad nuo 2017 metų balandžio 6 d. visiškai nevalgo jokio maisto, geria tik skysčius, dėl pablogėjusios sveikatos nuo 2017 m. rugpjūčio 24 d. iš Lukiškių TI-K buvo perkeltas į LAVL. Po Pareiškėjo kreipimosi su skundu į Seimo kontrolierių ir Seimo kontrolieriaus tarpininkavimo, KD pateikė Pareiškėjui 2017 m. rugsėjo 21 d. atsakymą Nr. 2S-5868, kuriame, Pareiškėjo teigimu, nurodyta „tikrovės neatitinkanti, klaidinanti bei melaginga informacija“, kad „Pareiškėjas 2017-09-06 nutraukė badavimą“.

15. Nagrinėdamas pareiškėjų skundus KD, kaip viešojo administravimo subjektas, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, ir objektyvumo principo, kuris reiškia, kad oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs (šios pažymos 12, 13 punktai). Pažymėtina, kad LVAT, atskleisdamas objektyvumo principo turinį, 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje konstatavo, jog laisvės atėmimo institucijų, t. y., ir KD, sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai (šios pažymos 9 punktas).

16. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad KD pareigūnai raštu Pareiškėjui atsakė į visus jo skunde pateiktus klausimus, paaiškino su badavimu susijusias aplinkybes, galimybę gauti sveikatos priežiūros paslaugas, galimybę skambinti, eiti pasivaikščioti bei naudotis dušu, be kita ko, nurodė: „[...] 2017-09-06 būdamas LAVL nutraukė badavimą, Jūsų maisto vartojimas yra užfiksuotas 2017-09-06 medicininėje pažymoje Nr. ..., 2017-08-29 prašyme leisti pirkti maisto produktus ir būtiniausias reikmenis Nr. 24-1-143, 2017-09-05 prašyme leisti pirkti maisto produktus Nr. 24-1-177 ir LAVL Apsaugos ir priežiūros skyriaus pareigūnų tarnybiniuose pranešimuose (2017-08-26 Nr. PS-11033, 2017-08-09 Nr. 45-2162).“

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolieriui įvertinus 2017-09-06 medicininio pažymėjimo Nr. ... turinį, nustatyta, jog šiame dokumente nėra rašoma, jog Pareiškėjas yra nutraukęs badavimą. Pažymėjime nurodyta, kokius skysčius vartoja Pareiškėjas, bei pažymėta, kad nuo 2007-08-28 per dieną Pareiškėjas suvartoja vieną litrą ... preparato.

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolieriui įvertinus LAVL Apsaugos ir priežiūros pareigūnų tarnybinių pranešimų (kopijos) turinį (šios pažymos 8.3 punktas), nustatyta, jog 2017-08-26 tarnybiniame pranešime Nr. PS-11033 informacijos apie tai, jog Pareiškėjas yra nutraukęs badavimą, taip pat nėra. Šiame tarnybiniame pranešime, be kita ko, nurodyta, jog Pareiškėjas vakarienės metu paėmė kompotą ir arbatą, t. y., tik skysčius. Įvertinus 2017-08-09 Nr. 45-2162 tarnybinio pranešimo turinį, nustatyta, jog Pareiškėjas paėmė įstaigos tiekiamą karštą vandenį ir vartojo savo nupirktas sultis.

Skundo tyrimo metu Seimo kontrolieriui įvertinus Pareiškėjo 2017-08-29 ir 2017-09-05 (šios pažymos 8.2 punktas) prašymų leisti pirkti produktus ir būtiniausias reikmenis turinį, nustatyta, jog Pareiškėjas pirkė sultis, arbatą ir higienos reikmenis.

Seimo kontrolieriui paprašius KD išsamiau paaiškinti aplinkybes, kuo remiantis ir kodėl buvo konstatuota, jog Pareiškėjas yra nutraukęs badavimą, Seimo kontrolieriui buvo pateiktas Kalėjimų departamento pareigūnų paaiškinimas, jog 2017-09-06 medicininiam pažymėjime Nr. ... yra nurodytas preparatas ..., kuris yra visavertis, subalansuotas miltelių pavidalo energetinis mišinys ir kurio Pareiškėjas suvartodavo po vieną litrą per dieną.

SAM pateikė ekspertinę nuomonę (šios pažymos 9 punktas) pagal kurią produktas ... yra

visavertis, subbalansuotas enterinis mišinys, kurio sudėtyje yra žmogui reikalingų maistinių medžiagų ir kalorijų; jei asmuo pradėjo vartoti produktą ..., laikytina, kad jis nutraukė visišką badavimą, bet jei šio produkto suvartojamas kiekis neatitinka konkretaus žmogaus fiziologinių poreikių, susijusių su amžiumi, lytimi, fiziniu aktyvumu ir kt., laikytina, kad asmuo dalinai badauja.

Bausmių vykdymo kodekse yra nustatytos aplinkybės ir sąlygos, kurioms esant badaujančiam asmeniui yra taikomos tam tikros sąlygos, tačiau nėra išskirtas dalinis arba visiškas badavimas. Seimo kontrolieriaus nuomone, Bausmių vykdymo kodekse nurodytas „badavimas“ apima visas badavimo rūšis. Pagal SAM pateiktą ekspertinę nuomonę, Pareiškėjo situacija galėtų būti laikoma daliniu badavimu, tačiau teigti, kad jis yra nutraukęs badavimą, būtų netikslu. Be to, iš Skundo tyrimui pateiktų dokumentų nustatyta, kad pareigūnai nepateikė informacijos ir nenustatė, ar suvartotas ... preparato kiekis atitiko Pareiškėjo fiziologinius poreikius pagal jo amžių, kūno svorį, fizinį aktyvumą, todėl konstatuoti, kad Pareiškėjas nutraukė badavimą, neatitinka tiesos.

Pagal teisinį reglamentavimą bei teismų praktiką nagrinėdamas pareiškėjų skundus Kalėjų departamentas, kaip viešojo administravimo subjektas, privalo laikytis objektyvumo principo, kas reiškia, kad KD sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai (šios pažymos 12, 13 punktai). KD Pareiškėjui pateiktame 2017 m. rugsėjo 21 d. atsakyme Nr. 2S-5868 nors ir atsakyta į pareiškėjo keltus klausimus, tačiau pateikta ir netikslis informacijos, klaidingai interpretuotas dokumentų turinys. Todėl vertintina, kad pareiškėjo nusiskundimai dėl KD rašte pateiktos netikslis informacijos yra pagrįsti.

17. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundas dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), atsakyme Pareiškėjui pateikus netikslią informaciją, **yra pagrįstas**.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

18. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo) atsakyme pateikus netikslią informaciją, **pripažinti pagrįstu**.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJA

19. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius KD direktoriui rekomenduoja, imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o pareiškėjams pateikiami atsakymai būtų pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais), atitiktų kreipimūsi ir tiriamų dokumentų turinį.

20. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos**.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas